
VARIA

LIBRIS DE VITA ET REBUS GESTIS S. BERNARDI

ADDITAMENTA

QUIBUS

SACRI ORDINIS CISTERCIENSIS

EXORDIA

GENUS ET GLORIA POSTHUMA

SANCTI BERNARDI

CLARÆVALLENSES CISTERCIENSESQUE ANTIQUITATES

ILLUSTRANTUR

EXORDIUM MAGNUM

ORDINIS CISTERCIENSIS.

De antiquitate et maxima hujus libri auctoritate hæc F. Chrysostomus HENRIQUEZ in
Menologio ordinis Cisterciensis, Appar. c. IV :

Omniun nostrri ordinis historiarum quasi lapis fundamenti, et scriptum maxime authenticum, est liber ille, quem *Exordium ordinis Cisterciensis* vocamus. Hujus enim venerandam antiquitatem suspicimus non solum nos Cisterciensis familiæ alumni, sed et classici quique auctores illum magno in pretio habent : ubique enim antiquitatum ecclesiasticarum periti in eo reperiunt præclara testimonia, quibus opiniones et historias stabiliant et confirment. Quantum ad me, quotiescunque hunc librum evolvere, non possum satis pietatem, styli gravitatem, sententiarum pondus, et mirandos eventus, qui ibidem referuntur, non mirari : idque ausim dicere, hunc in suo genere esse ex majoribus et pretiosioribus thesauris quo gaudet Ecclesia, talemque a fidelibus habendum.

Hujus libri auctor, seu verius collector, veterum Patrum imitatus exemplum et modestiam, nomen suum suppressit, et quidquid scribit, potius aliorum diligentæ et utili labori tribuit, ut primi libri cap. 2. disertis verbis fatetur. *Operæ pretium reor, generationibus futuris describere, qualiter Cisterciensis Ordo sumpsit exordium, quamque copiosa benedictione gratiæ Dei a principio sui profusus sit, sicut partim per litterarum monumenta tradiderunt nobis viri sancti, qui ab initio sacre hujus Religionis auctores existere, partim vero majorum relatione didicimus : quatenus hi, quos in sæculis superventuris divina gratia ad ordinem nostrum vocare dignabitur, si hanc nostræ parvitatæ paginam, quam ad ipsorum consolationem elaboravimus, legere dignum duxerint, considerantes quam nobili regum mamilla lactati sunt, erubescant filii de generes inveniri, etc.* Unde liquet, auctoris dicti libri nobis expressum non esse; constare tamen ipsum, quicumque ille fuerit, archiepiscopi Herberti, Joannis Prioris, et Gosvini monachi scriptis adjutum fuisse, licet eorum nomina ab ipso non exprimantur, sed universim loquantur, ut libro VI, cap. 10, ait : *Ea quæ a studiosis sparsim exarata recepimus, ad manifestiorem rerum notitiam, majoremque legentium utilitatem, in unum collegimus.*

Et quantumlibet ejus nobis nomen lateat, hoc saltem liquet, Clara-Vallensem fuisse monachum, ut ipse testatur his verbis lib. 1, cap. 2 : *Si quem vero movet, quod Clara-Vallensium tantum, et non etiam*

Cisterciensium seniorum mentionem fecimus, noverit, nos, ut Ecclesiae Claræ-Vallis alumnos, nostrorum seniorum sacra studia familiariter et efficacius investigare potuisse. Nec ea quæ de paucorum sincera conversatione, seu felici consummatione ad absolutionem spmsionis nostræ descripsimus, innumerabilium servorum Dei, qui tam in Cistercio quam in universitate sacri ordinis spirituales agones viriliter desudarunt, præjudicare sanctitati. Et licet sancti Patris Bernardi discipulus non fuerit, tamen certum, illum aliquos ejus filios spirituales novisse, et illis familiariter usum fuisse, quorum relatione scripsit ea quæ de sanctorum gestis et vitis habet. Loquens enim de beato Raynaldo, lib. II, cap. 13, ait: Respondens autem unus ex iis, vir religiosus, quondam Abbas Fusniaci, qui secretorum famuli Dei (Bernardi scilicet) magis conscius erat, et cujus etiam relata ista cognovimus. Familiariter etiam conversatus est cum beato Gerardo abbate Longi-Pontis, ejusdem Bernardi discipulo, ut legitur lib. II, cap. 10: Hæc autem significavit nobis D. Gerardus abbas Longi-Pontis, qui unus ex senioribus Claræ-Vallis, dicta et facta sancti Patris studiose rimari satagebat. Adiditque sub finem lib. VI, cap. 10: Vidimus etiam ibi ex discipulis sancti Bernardi seniores morum gravitate, religionis integritate, prudentia et simplicitate reverendos. Auream ætatem vidit, qua tanta in ordine perfectio, et poterat uti, et usus est tot sanctorum Patrum familiaritate et aspectu, qui primævum illum Ordinis nostri vigorem et rigorem, quo fuit institutus a primis fundatoribus, exacte observabant. Quod idem auctor ultimo operis sui libro testatur, dum inquit: Cæterum, postquam clara illa Vallis primum et clarissimum abbatem suum post unum [leg.: octo — ut optime correxit Magister D. F. Ignatius de Ybero, abbas perpetuus Fiteriensis in prima editione Magni Exordii: Pampilone, 1631, in-f° EDIT. NOTA] et triginta annos ad superni Imperatoris transmisit palatium, ut jam tanto esset potentior ad subveniendum, quanto summæ Majestatis faciem viciniis contemplatur, per sanctos successores ejus, de quorum virtutibus supernis aliquid comprehendimus, sanctæ Religionis vigor conservatus in eadem Domo illibatus duravit: sicut in temporibus venerabilis ac Deo digni viri D. Petri, ejusque successoris domini Warneri, postea Lingonensis episcopi, divina favente gratia nobis probare concessum est. Unde patet, quo tempore in Clara-Valle vixerit. Denique dico, non plures, sed unum fuisse hujus libri collectorem et scriptorem, eundemque opus hoc inchoasse et perfecisse, ut ipsemet dilucide ait. Postquam enim lib. I, cap. 2, dixisset, Operæ pretium reor generationibus futuris diligentius describere, etc., addit totius operis cap. ultimo: Sicut in exordio hujus voluminis præfati sumus, etc. Quo se ad id quod operis principio se scripturum promiserat refert, et ad ordinem quem servare proposuerat.

EXORDIUM MAGNUM ORDINIS CISTERCIENSIS.

(*Biblioth. PP. Cisterciensium F. Bertr. TISSIER. Bonofonte, 1660. in-fol. tom. I, p. 13.*)

In codice manuscripto cœnobii Fusniacensis quo utor, habetur hic titulus, seu inscriptio operis sequentis: *Incipit narratio de initio Cisterciensis Ordinis, qualiter Patres nostri de Molimensi cœnobio, propter puritatem Ordinis secundum tenorem Regulæ sancti Benedicti recuperandam egressi, secundam Cisterciensem Ecclesiam fundaverunt, quæ est mater omnium nostrorum: quoniam ex ipsa tanquam de fonte purissimo rivuli cunctarum Ecclesiarum Ordinis nostri derivati sunt: et de nonnullis reverendis, atque in omni religione conspicuis personis, quæ in Cistercio et Claravalle claruerunt. Quia tamen hic liber Exordium magnum Ordinis Cisterciensis solet appellari, sicut et præcedens ex opposito parvum exordium; idcirco titulum prædictum prælegi. Hujus magni Exordii auctorem ignorari, ait Angelus Manrique in Annalibus. Verum Fusniacensis codex hæc habet verba: *Istum librum composuit quidam abbas, Conradus nomine, Everbacensis cœnobii, qui fuit monachus Claravallis. Et monasticen quidem in Claravalle se professum, non obscure indicat in fine hujus operis, ubi temporibus B. Petri et D. Garnerii postea Lingonensis episcopi, quorum ille octavus, hic nonus Claravallensis abbas exstitit. se Claravalle disciplinis claustralibus eruditum fuisse, asserit, videlicet circa annum 1180. Est autem Eberbac, cui Conradus iste dicitur præfuisse, monasterium de linea Clarævallis in Moguntina diocesi, cujus ipse auctor summa cum laude meminit in distinct. 5, cap. 17, et alibi: ubi tamen non indicat ejusdem loci se abbatem esse. Sed quisquis sit libri auctor, hunc lectu dignissimum et utilissimum, et in Bibliothecæ Patrum nostrorum capite locandum, judicavi. Notandum superest perisse unum aut etiam plures hujus libri quaterniones, ante cap. 15, qui de B. Alberico agebant, de quo jam nil omnino dicitur. Unde cum, cap. 37, dicatur corpus S. Stephani juxta prædecessoris sui, scilicet Alberici, tumulum fuisse conditum, constat olim locum sepulture Alberici in isto libro declaratum fuisse; aliqui ignotum per ignotum declararetur. Vide Manriq., tom. I, Annal., an. 1106.**

DISTINCTIO PRIMA.

CAPUT PRIMUM.

Quod Dominus Jesus in doctrina sua formam perfectæ penitentiae tradiderit.

Deus æternus æterni Dei Filius, Dominus noster

Jesus Christus, Creator omnium rerum, Redemptor omnium fidelium, dum in diebus humilitatis sæ salutem in medio terræ operaretur, salutarem perfectæ penitentiae viam mundo prædicavit dicens: Penitentiam agite; appropinquabit enim regnum cœ-